

Preprečena rehabilitacija škofa

Anton Drobnič

Poteklo je 60 let, ko je komunistično revolucionarno sodišče »obsodilo« ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana (v odsotnosti) na dolgo zaporno kazen in odvzem državljanstva. Kljub pravni državi sramotna sodba še vedno velja.

Škof Rožman niti približno ni bil tak, kot ga je želel prikazati sodni proces iz leta 1946. Ta podoba je bila popolnoma izkrivljena.

Ob prihodu na najvišje slovensko državno tožilstvo decembra 1990 sem za eno glavnih nalog imel tudi popravo krivic, ki jih je zagrešilo pravosodje v polstoletnem totalitarnem sistemu. Med temi krivicami je hudo »kričala« tudi skrajno krivična obsodba ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana 30. avgusta 1946.

»Obsojena« je bila Cerkev To je bil eden najbolj sramotnih in krivičnih sodnih procesov v Sloveniji, pri čemer mislim prave sodne procese, kajti tisti v Kočevju oktobra 1943, ki sicer »uživa« sloves, da je bilo na njem največ Slovencev »obsojenih« na smrt in umorjenih, ni bil zakonit sodni proces, temveč le vojni zločin v obliki sodnega procesa. Proces proti škofu Rožmanu in še štirim slovenskim obtožencem je še posebej zavržen zaradi dveh izmed njih, zaradi škofa Rožmana in ministra dr. Mihe Kreka.

S tem procesom je tedanja totalitarna oblast hotela obsoditi ne samo Rožmana, Kreka in druge obtožence, ampak zlasti ustanove, ki so jih predstavljali. Z Rožmanom je bila obsojena in osramočena Katoliška cerkev na Slovenskem. Dr. Miha Krek je še bolj nesmiseln primer, saj je bil med vojno v tujini minister zavezniške vlade. S Krekom so obsodili vso slovensko nekomunistično politiko. Komunisti so hoteli s tem procesom prikazati nasprotno stran, cerkveno in politično, kot popolnoma pokvarjeno, sovražno, izdajalsko. Zato ne gre samo za pravičnost, ampak je tudi za zgodovino pravno, kulturno in politično zelo pomembno, da se proces znova

Škof dr. Gregorij Rožman

odpre in politična obsodba totalitarnega sodišča pravno preizkusi.

Obnova postopka Na voljo sta bili dve izredni pravni sredstvi, ki omogočata preizkus pravno-močne sodbe: zahteva za obnovo postopka in zahteva za varstvo zakonitosti. Zahteva za obnovo postopka napada v sodbi ugotovljeno dejansko stanje, zahteva za varstvo zakonitosti pa napada sodno uporabo prava. Z zahtevo za

varstvo zakonitosti ne bi bilo težav, saj so bile v Rožmanovem procesu narejene tako hude kršitve zakonov, procesnih in materialnih, da bi vrhovno sodišče sodbo lahko hitro razveljavilo, kajti ta pri nobenem vrhovnem sodniku, pa če bi bil še tako »rdeč«, ne more vzdržati pravne presoje. To bi bila lahka pot, sodba bi bila razveljavljena na podlagi procesnih predpisov brez preizkusa leta 1946 ugotovljenega dejanskega

stanja. Odločil sem se za zahtevnejšo obnovo postopka in preizkus v sodbi ugotovljenih dejstev.

Nagajanje arhiva Najprej je bilo treba priti do sodnih spisov, kar je posebna zgodba, zato o njej le na kratko. Sodne spise smo leta 1991 odkrili v arhivu Udbe na notranjem ministrstvu, kamor jih je že leta 1965 poslalo jugoslovansko vrhovno vojaško sodišče. Notranje ministrstvo izvirnih spisov ni hotelo izročiti sodišču, zato je to po velikih težavah – nekatere lahko označim kot nagajanje – leta 1994 spise obnovilo s kopijami listin. Za obnovo postopka smo poleg sodnih spisov potrebovali tudi nove dokaze, predvsem listinske, saj so bile priče tedanjih dogodkov že mrtve. Tako smo začeli zbirati listine, zgodovinske knjige in drugo. Bilo je veliko raztresenega gradiva, zato smo pritegnili izvedence, da bi prišli do celovitejšega poročila, do strokovne obdelave listin in čim bolj objektivnega opisa dogodkov, zaradi katerih je bil obtožen in obsojen škof Rožman.

Zgodovinarja dr. Tamara Griesser Pečar in dr. France M. Dolinar sta svoji poročili izdelala samostojno, neodvisno drug od drugega, tudi vsak po svoji metodi. Svoji poročili sta predložila v začetku decembra 1995. Pozneje sta poročili izšli v knjigi Rožmanov proces pri založbi Družina. Do konca leta 1995 smo na tožilstvu pravno oblikovali zahtevo za obnovo postopka in jo vložili na Okrožno sodišče v Ljubljani.

Odklonilni odgovori Zvrstili so se trije odklonilni sodni sklepi, vendar zelo dolgotrajno, kot bi šlo že za vsebinsko sonjenje. Vsaka od treh faz je povprečno trajala dobra tri leta, skupaj od decembra 1995 do decembra 2005, čeprav bi pov-